

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

DOI: 10.32347/2786-7269.2022.1.254-267

УДК 911.3:711.1.25

кандидат політичних наук **Семко В.Л.**,

vls14@ukr.net, ORCID: 0000-0002-1654-2475,

Київський національний університет будівництва і архітектури

**СТАЛЕ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ В
КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ – ВИЗНАЧЕННЯ, ПРИНЦИПИ,
КРИТЕРІЇ ТА ЗАВДАННЯ**

Розглянуто питання верифікації понятійно-категоріальної бази сталого територіально-просторового планування в Україні відповідно з європейською практикою довгострокового, системного та перспективного планування життєвого простору суспільства. Обґрунтована неминучість остаточної інтеграції України у Євроатлантичний простір після відрази російської агресії і об'єктивна необхідність переходу на європейські стандарти. Перелічені основні проблеми просторового розвитку в Україні та напрями вдосконалення національного територіального планування, що сформувались напередодні російської агресії у лютому 2022 року. Сформульована проблема невизначеності понятійного та категоріального апарату просторового планування в Україні, яка полягає у тому, що поняття «територіальне планування», «планування територій», «регіональне планування», «районна планіровка», «містобудування» тощо нерідко переплітаються, дублюють або підмінюють одне одного, що не зовсім коректно. У деяких випадках їх використовують як синоніми, в інших, навпаки, у несумісних значеннях, які не можуть бути зведені в єдину систему. Обґрунтована необхідність розроблення теоретико-методологічних і методичних засад планування територій, що потребує насамперед певної понятійно-термінологічної та концептуальної визначеності. Умовою її досягнення є збалансоване урахування, з одного боку, не лише європейських стандартів, а й європейського досвіду у галузі просторового планування, а з іншого, загальної та регіональної просторової специфіки України. Визначені основні принципи довгострокового територіально-просторового планування, що вироблені у європейській практиці. Запропоновані поняття і терміни, що закріплені у офіційних документах Європейського союзу і відбивають актуальні аспекти сталого просторового планування. Окрема увага приділена параметрам сталого просторового планування на які слід орієнтуватись у плануванні життєвого простору суспільства європейського зразка. Наведені фундаментальні цілі сталого просторового планування, до яких

відноситься: збалансований соціально-економічний розвиток регіонів; покращення якості життя; відповідальний менеджмент природних ресурсів та захист навколишнього середовища; раціональне землекористування. У висновках обґрунтована можливість перетворення руйнівних наслідків російської агресії на можливості комплексної модернізації життєвого простору України на європейських принципах сталого просторового планування, що, в свою чергу полегшить та прискорить інтеграцію України у Європейське співтовариство.

Ключові слова: простір; територія; планування; розвиток; середовище; регіони.

Консолідована думка українського експертного співтовариства сходиться на тому, що після відбиття російської агресії, що була розпочата, фактично у 2013 р., відбудеться остаточна – де-юре і де-факто – інтеграція України у Євросоюз та інші євроатлантичні структури. Це, у свою чергу, вимагає відповідності європейським стандартам у багатьох галузях економіки та суспільства України. Процес верифікації українських стандартів під європейські зразки розпочався достатньо давно, проте в умовах загальної невизначеності євроатлантичних перспектив України він протікав повільно та непослідовно. Причини цього, не в останню чергу, полягали у скептичному ставленні до європейського майбутнього України «на місцях», що, у свою чергу, було викликано «прохолодним» ставленням до євроінтеграційних перспектив України у політичних колах Євросоюзу.

Проте, відкрита російська агресія проти України у лютому 2023 р. ознаменувала собою настання нової геополітичної епохи, яка вже сьогодні порівнюється принаймні з другою «холодною війною». Нові реалії беззастережно відносять Україну до демократичного світового співтовариства і роблять її «переднім краєм» захисту Європи від російської експансії. Таким чином остаточна верифікація українських норм і стандартів, зокрема у сфері будівництва та просторового планування буде відбуватись форсованими темпами, в умовах цілеспрямованої зацікавленості сторін.

Напередодні російської агресії основними викликами у площині просторового розвитку України вважались наступні:

- глобальні виклики (зміни клімату, загрози збереженню ландшафтного та біорізноманіття, вплив процесів глобалізації);
- специфіка геополітичного становища та цивілізаційного виміру;
- задекларована необхідність інтеграції в європейський простір у таких сферах як законодавство, виробництво, торгівля, інвестиції, транспорт, охорона навколишнього середовища, входження в планувальний каркас;

- невідповідність рівня соціально-економічного розвитку і якості життя населення стандартам розвинених західноєвропейських і часто навіть східноєвропейських країн;
- тривале зниження чисельності населення внаслідок міграцій і природного скорочення, зниження якості людських ресурсів;
- виражена диспропорційність соціально економічного розвитку регіонів, міст та сільської місцевості за більшістю показників;
- диспропорційність структури економіки, домінування первинного та вторинного секторів, відставання у розвитку сфери послуг;
- процеси урбанізації і субурбанізації, розвиток приміських зон великих міст;
- занепад значної частини сільських поселень і малих міст;
- технічна застарілість інфраструктури, виробничих фондів;
- високе антропогенне навантаження, надмірний вплив на навколишнє середовище – ресурсоємність, забруднення, виснаження компонентів середовища;
- підвищення чутливості ландшафтів до небезпечних природних явищ і процесів;
- проблеми розвитку комунікацій: транспорту і зв'язку;
- неефективне функціонування інституційної складової; недоліки системи територіального планування: недостатня репрезентація екологічної складової, застарілість документації, проблеми впровадження та узгодження з громадами [2, С. 28].

До основних напрямів вдосконалення національного територіального планування на той момент відносились такі:

- узгодження затверджених законодавчих актів, особливо спрямованих на координацію стратегічного і територіального планування, різних аспектів міжвідомчої взаємодії;
- прискорення процесів розроблення та оновлення містобудівної документації з метою повного забезпечення актуальними схемами областей, районів, елементів поселенської мережі України;
- забезпечення моніторингу та практичного виконання рішень містобудівної документації;
- забезпечення наповнення та ведення містобудівного кадастру;
- підтримка ідеологічної та методологічної актуальності розробок відповідно до ініціатив Європейської перспективи просторового розвитку, Європейської ініціативи СЕМАТ, положень «Територіального порядку денного 2020» для країн ЄС;

- екологізація територіального планування з урахуванням принципів геопланувальної парадигми через впровадження інструменту ландшафтного (екологічно-орієнтованого) планування [2, С. 30].

У науковій літературі, а також законодавчих і нормативних документах поняття «територіальне планування», «планування територій», «регіональне планування», «районна планіровка», «містобудування» тощо нерідко переплітаються, дублюють або підмінюють одне одного, що не зовсім коректно. У деяких випадках їх використовують як синоніми, в інших, навпаки, у несумісних значеннях, які не можуть бути зведені в єдину систему [3, С. 24]. Розроблення теоретико-методологічних і методичних засад планування територій потребує насамперед певної понятійно-термінологічної та концептуальної визначеності. Умовою її досягнення є збалансоване урахування, з одного боку, не лише європейських стандартів, а й європейського досвіду у галузі просторового планування, а з іншого, загальної та регіональної просторової специфіки України.

У європейській урбаністиці *сталий просторовий розвиток* – це динамічний процес забезпечення ефективної ієрархічної взаємодії та зміни концентрації функцій соціальних, економічних, екологічних, інноваційних, інформаційних елементів (підсистем) простору життєдіяльності людей для повного та доступного для всіх верств нинішнього та майбутнього поколінь людей задоволення їхніх різноманітних потреб [1, С. 143]. Такій підхід до визначення сталого просторового розвитку базується на усвідомленні того, що реальний простір життєдіяльності людини – це не ізотропна поверхня, а цілісна множина різноманітних взаємопов'язаних між собою елементів, співвідношення та взаємне розміщення яких створює певні умови для людського життя й діяльності. При чому кожна його компонента утворює свій простір. Складні просторові об'єкти передбачають наявність групових чи інтегральних часткових просторів, які утворюються внаслідок їх перетину та взаємного проникнення [1, С. 142].

Як зазначається в сучасних дослідженнях з цієї проблематики, «простір формує географічну проекцію поширення людської діяльності. В контексті її наслідків для навколишнього середовища простір відображає також поширення занепаду останнього» [2, С. 23].

Під просторовим плануванням у загальному розумінні в європейській урбаністиці діяльність з оцінювання та перспективної організації ресурсів для досягнення різних завдань і цілей. У більш конкретному вигляді планування є «комплексним процесом, що веде до консенсусу, заснованому на визнанні всіх включених проблем, їх оцінці та визначенні цілей. Кінцевою метою є розроблення шаблону/моделі для майбутнього розвитку» [5, С. 46]. Фактично

йдеться про оптимальну організацію простору з урахуванням його особливостей, характеристик та часових параметрів. Для означення цього процесу та його результатів зазвичай використовують два терміни – «територіальне планування» і «просторове планування», змістовне наповнення яких варто розглянути детальніше.

Історично в урбаністичному лексиконі домінувало планування територіальне, що на сьогодні в більшості європейських країн поступово замінюється терміном «просторове планування» (відповідно до поняття «просторовий розвиток»). Це пояснюється тим, що концепція і поняття «просторове планування» були розвинені з точки зору формування європейської традиції планування та просторового розвитку. При цьому важливо було знайти нейтральний термін, безпосередньо непов'язаний з діючою планувальною системою жодної країни-члена Європейського Союзу (ЄС). Крім того, впровадження просторового аспекту позначає якісні зміни у плануванні загалом, усвідомлення необхідності довгострокового, стратегічного планування, а також обмежених можливостей суто економічного, галузевого підходу, віддаленого від конкретного місця, області, регіону, країни. Виходячи з цього, практично всюди у світі відбулось усвідомлення того, що стратегічне планування, стратегічне мислення в цілому неможливе поза просторовими координатами дії.

Фактично це означає набагато глибший аналіз причинно-наслідкових зв'язків між об'єктами геопросторових процесів і, власне структурою простору. Отже, хоча термін є певною мірою штучним, з наукової точки зору він є більш обґрунтованим.

У збірнику (Компендіумі) ЄС щодо просторових планувальних систем та політик під просторовим плануванням розуміють «суспільну політику та дії, спрямовані на розподіл видів діяльності у просторі та зв'язки між ними. Вона має здійснюватись на європейському, національному та локальному рівнях і поєднувати планування землекористування та регіональну політику» [6, с. 156].

Ширше трактування з цього ж документу так окреслює зміст просторового планування: «Просторове планування відноситься до методів, що використовуються переважно в громадському секторі для впливу на подальший розподіл видів діяльності у просторі. Його застосовують з метою створення раціональнішої територіальної організації землекористування та відповідних зв'язків, для збалансованості між вимогами розвитку та потребами захисту довкілля та для досягнення соціальних і економічних цілей. Просторове планування охоплює заходи з координації просторових впливів на інші секторальні політики, для досягнення рівномірнішого розподілу економічного розвитку між регіонами ніж той, що може бути створений ринковими силами, а також з регулювання питань використання землі та власності» [6, с. 24].

Враховуючі все вищезначене, європейська практика просторового планування виробила засновану на системних принципах розгалужену понятійно-категоріальну базу сталої, багатоаспектної, перспективної організації життєвого простору суспільства.

Комплексний підхід до територіального розвитку представляє собою політичний підхід, який враховує усі фактори, що здійснюють вплив на розвиток певної території (включно з природними факторами, як то, кліматичні зміни або природні ризики; людська діяльність, а також приватні інвестиції або типи соціальної/культурної поведінки, державна політика тощо). У межах даного підходу особлива увага приділяється питанням узгодженості державної політики у різних секторах, які впливає на розвиток територій. У такий спосіб забезпечується висока ступінь територіального єднання, а також усуваються різноманітні недоліки; недостатня синергія, недостатня ефективність розподілу ресурсів та територіальні фактори, які перешкоджають бажаному розвитку територій [4, С. 107].

Планування розвитку довкілля є відносно новою дисципліною, що має на меті поєднання практики міського/ регіонального планування з екологічними аспектами. Планування довкілля однаковою мірою стосується міських, сільських та природних парків і забезпечує врахування європейських норм з питань довкілля на місцевому рівні. Найбільш загальною формою планування довкілля є неухильна реалізація процедур оцінки впливу на довкілля для проектів та програм використання земель, економічного розвитку, транспортного сполучення, розвитку спорту, будівництва житла, а також оцінки впливу на стан повітря, шумового навантаження, впливу на стан водних ресурсів, рідкі види рослин та тварин, екосистеми, зони повеней, прибережні зони та оцінки візуального аспекту зазначених проектів [4, С. 110].

Інтегроване планування (на відміну від секторального планування) представляє собою процес, який поєднує різноманітні заходи з планування на різних рівнях та у різних секторах, що забезпечує можливість ухвалення стратегічних рішень та синоптичний погляд на ресурси та зобов'язання відповідних суб'єктів. Інтегроване планування виконує роль центрального вузла, де сходяться разом інституційні ініціативи та розподіл ресурсів. У контексті інтегрованого (або загального) планування економічні, соціальні екологічні та культурні фактори комбінуються для ухвалення таких рішень стосовно використання земель та об'єктів, які мають забезпечити сталий територіальний розвиток [4, С. 112].

Ландшафтна політика, відповідно до Європейської конвенції про ландшафти, «полягає у формулюванні компетентними державними органами загальних принципів, стратегій та директив, які дозволяють вживати специфічні

заходи, спрямовані на захист, управління та планування ландшафтів» [4, С. 113]. У відповідності з цим загальним визначенням можна виокремити різні типи ландшафтної політики. Європейська конвенція про ландшафти зазначає, що:

1. «Захист ландшафтів означає дії, спрямовані на збереження та підтримку важливих або характерних рис ландшафту, висока цінність яких пов'язана з природними характеристиками ландшафту та/ або відповідною людською діяльністю»;

2. «Управління ландшафтами означає дії, спрямовані (в контексті сталого розвитку) на регулярний догляд за ландшафтом з одночасним спрямуванням та гармонізацією змін, які є результатом соціальних, економічних та природних процесів»;

3. «Планування ландшафтів означає цілеспрямовані дії, які враховують майбутній розвиток та метою яких є розбудова, відновлення або створення ландшафтів» [4, С. 113].

У Керівних принципах вказаної конвенції зазначається, що «політика територіального розвитку може сприяти захисту, управлінню та розбудові ландшафтів через ухвалення відповідних заходів, зокрема, через удосконалення взаємодії між різними напрямками секторальної політики з урахуванням їх впливу на територіальний розвиток» [4, С. 114]. Реалізації цієї мети можуть сприяти різні заходи, як то інтеграція розвитку ландшафтів до територіального планування та до секторальної політики, перевірка та загальна оцінка ландшафтів, реалізація інтегрованих політичних заходів, врахування розвитку та захисту ландшафтів у міжнародних програмах, транскордонна та транснаціональна співпраця, підвищення рівня свідомості громадян та організацій і місцевих органів влади стосовно цінності ландшафтів, більш потужна інтеграція тем розвитку ландшафтів до програм професійної підготовки.

Планування використання земель і зонування є галуззю державної політики, яка охоплює різні дисципліни, метою яких є ефективне упорядкування та регулювання використання земель. Це передбачає класифікацію земель, ресурсів, об'єктів та послуг з метою забезпечення фізичної, економічної, соціальної та екологічної ефективності, а також охорони здоров'я та збереження добробуту у міських та сільських громадах. Зонування є важливим компонентом планування використання земель. Зазвичай воно стосується регулювання видів діяльності, які є можливими для тих чи інших зон (вільні землі, зони житлових районів, сільськогосподарські, ділові чи промислові райони), припустимої щільності населення для цих видів діяльності та обсягу території, яку можуть охоплювати відповідні структури [4, С. 114].

Планування через участь є формою планування, яку застосовують державні органи влади (головним чином на місцевому рівні). Вона робить можливою участь громадян у процесі планування. Найбільш актуальною формою планування через участь є обговорення з громадськістю проектів до їх остаточного ухвалення. Застосовуються також більш змістовні та креативні форми участі громадськості, наприклад, семінари та публічне обговорення. Інтернет грає все більш важливу роль у плануванні через участь як через поширення інформації про заплановані проекти, так і в контексті забезпечення інтерактивної комунікації – інформування спільноти на різних рівнях від локального до національного, опитування, подання петицій та голосування за них, організація масових заходів та флешмобів [4, С. 115].

Фізичне планування має сильний зв'язок з плануванням використання земель, міським дизайном, плануванням транспортного сполучення, ландшафтів та забудови. Воно стосується заходів, які здійснюють безпосередній або вирішальний вплив на фізичну структуру та середовище існування міст та навколишніх районів (на відміну від економічного або соціального планування) [4, С. 116].

Регіональний розвиток/регіональне планування означає підвищення рівня добробуту регіону та відповідні заходи, які реалізуються з цією метою. Регіональний розвиток має виразну економічну орієнтацію, хоча він також може охоплювати соціальні та культурні аспекти. Регіональне планування є галуззю планування використання земель, яка стосується організації інфраструктури, зростання населених пунктів, а також незабудованих територій на регіональному рівні. Регіональне планування, зазвичай, сприяє регіональному розвитку, але воно також може виконувати інші завдання, наприклад, забезпечення стабільного стану довкілля. Як правило, регіональне планування розглядається як територіальне планування на регіональному рівні [4, С. 119].

Територіальне планування стосується методів, які використовуються державним сектором для забезпечення впливу на територіальний розподіл кадрів та заходів на різних рівнях, а також на розташування різних об'єктів інфраструктури, рекреаційних та природних зон. Заходи з територіального планування реалізуються на різних адміністративних рівнях або рівнях управління (місцевий, регіональний, національний). Кооперація у цій галузі також відбувається у транскордонному, транснаціональному та загальноєвропейському вимірах [4, С. 121].

Сталий територіальний розвиток є головною метою Керівних принципів Європейської конвенції про ландшафт. Сталість територіального розвитку стосується довгострокових підходів: позитивні результати політики територіального розвитку повинні мати довгостроковий характер; вони не

повинні страждати від перегляду тих чи інших важливих питань (наприклад, у розрізі взаємодії різних напрямів державної політики або сфер діяльності). У Керівних принципах зазначено чотири виміри територіальної сталості: економічна, соціальна, екологічна та культурна сталість. У зв'язку з тим, що численні процеси є викликом для стабільності для спільного європейського майбутнього, політика забезпечення сталого територіального розвитку повинна виконувати численні завдання, наприклад, зменшення дисбалансів, підтримка збалансованого поліцентричного розвитку, забезпечення заходів з розвитку депресивних населених пунктів, підвищення ефективності транспортних та енергетичних мереж, запобігання або зниження потенційних ризиків небезпечних природних явищ, захист та покращення стану природного та створеного людиною середовища, підтримка екологічно безпечних методів господарювання в аграрному секторі та у лісовому господарстві, збереження існуючої культурної спадщини, залучення нових інвестицій, підтримка існуючих громад у міських та сільських районах, а також більш активне залучення громадськості до реалізації нових підходів територіального розвитку [4, С. 122].

Оцінка впливу на територію має на меті визначити вплив, який можуть справляти на територію (зокрема, на стабільність її розвитку та на територіальну єдність) усі типи державної політики, заходи та проекти, що можуть стосуватися територіального розвитку. У цьому контексті слід відрізнити економічний, соціальний, екологічний та культурний вплив на територію. Цей вплив може стосуватися змін у доступності, кількості біологічних видів, популярності тих чи інших районів, можливостях для зайнятості або змін у якості життя. Оцінка впливу на територію є необхідною, тому що численні секторальні політики/проекти впливають на розвиток території і при цьому не завжди сприяють досягненню цілей політики територіального розвитку.

Оцінка фактичного впливу на територію показує, яким чином вже реалізовані політичні заходи вплинули на розвиток території і які висновки можна зробити з цього впливу. Така оцінка є корисною для підвищення рівня свідомості відповідних суб'єктів та для вдосконалення методів оцінки. Попередня оцінка впливу на територію дозволяє передбачити потенціальний вплив запланованих політичних заходів на територію та допомагає відповідним суб'єктам ухвалити правильні політичні рішення. Метод оцінки впливу на територію має складну природу через необхідність врахування численних можливих факторів, тому ще й сьогодні ще триває робота над його вдосконаленням [4, С. 126].

Відповідно до Європейської хартії регіонального/просторового планування (Торремолінська Хартія) *регіональне/просторове планування* є географічним відображенням економічної, соціальної, культурної та екологічної

політики суспільства. Одночасно, це наукова дисципліна, управлінський механізм та програма, які було розроблено як міждисциплінарний та всебічний підхід, спрямований на збалансований регіональний розвиток та фізичну організацію простору відповідно до загальної стратегії [4, С. 20].

Параметрами просторового планування відповідно до даної Хартії є наступні.

Європейський вимір. Регіональне/просторове планування сприяє кращому просторовому плануванню в Європі та пошуку вирішення проблем, що виходять за національні кордони, а отже має на меті створення відчуття спільної ідентичності, з урахуванням відносин Північ-Південь та Схід-Захід.

Характеристика. В центрі уваги регіонального/ просторового планування знаходяться людина та її добробут, а також взаємовідносини людини з навколишнім середовищем. Завданням регіонального/ просторового планування є забезпечення кожного громадянина таким середовищем та якістю життя, які сприяли б розвитку його особистості у спланованому в людському вимірі навколишньому світі. Регіональне/ просторове планування повинно бути демократичним, всебічним, функціональним та орієнтованим на довгу перспективу.

Демократичність. Планування має здійснюватись таким чином аби забезпечити участь громади та її політичних представників у цьому процесі, *Всебічність.* Планування має забезпечувати координацію різноманітних секторальних програм та інтегрувати їх в єдиний інтегрований підхід,

Функціональність планування. Цей параметр має враховувати існування регіональної свідомості, що базується на спільних цінностях, культурі та інтересах, які іноді перетинають адміністративні та територіальні кордони, а також брати до уваги існуючі інституційні домовленості між різними країнами.

Орієнтованість на довгу перспективу. Планування має аналізувати та враховувати довгострокові тенденції та шляхи розвитку економічних, соціальних, культурних, екологічних та пов'язаних з охороною навколишнього середовища явищ і видів діяльності [4, С. 20]. Окрім того регіональне/ просторове планування має враховувати існування розмаїття індивідуальних та інституційних суб'єктів прийняття рішень, які впливають на організацію простору, вірогідність усіх прогностичних досліджень, ринкові умови, особливості управлінських систем та різноманітні соціально-економічні та еколого-кліматичні умови [4, С. 21].

Одночасно регіональне/просторове планування одночасно переслідує чотири фундаментальні цілі:

Збалансований соціально-економічний розвиток регіонів. Беручи до уваги економічні процеси, що впливають на Європу в цілому, специфічні регіональні

ознаки та важливу роль моделей розвитку і мереж зв'язку, воно має контролювати зростання тих регіонів, які є перевантаженими або розвиваються занадто швидко, стимулювати розвиток відсталих регіонів та підтримувати чи створювати інфраструктуру, необхідну для пришвидшення економічного зростання відсталих регіонів і регіонів, що мають серйозні проблеми з безробіттям, зокрема шляхом впорядкування трудової міграції на загальноєвропейському рівні. Периферійні райони, що мають особливі потреби і структурний потенціал для соціально-економічного розвитку, повинні мати більш тісний зв'язок з промисловими та економічними центрами Європи.

Покращення якості життя. Регіональне/ просторове планування стимулює покращення якості життя, зокрема, у сферах побуту, праці, культури, дозвілля. Регіональне/ просторове планування сприяє добробуту кожної людини шляхом створення робочих місць і надання економічних, соціальних та культурних послуг для забезпечення потреб різних верств населення у різних регіонах.

Відповідальний менеджмент природних ресурсів та захист навколишнього середовища. Сприяючи розвитку стратегій, що мінімізують конфлікт між зростаючим попитом на природні ресурси та потребою їх збереження, регіональне/просторове планування спрямовується на запровадження відповідального менеджменту навколишнього середовища, земельних, ґрунтових, повітряних, водних, енергетичних ресурсів, фауни і флори, приділяючи особливу увагу збереженню природної, культурної та архітектурної спадщини.

Раціональне землекористування. З метою досягнення вищезазначених цілей, землекористування має відповідати місцезнаходженню, організації та розвитку великих міських та промислових комплексів, основним інфраструктурам, а також вимогам захисту сільськогосподарських та лісових угідь [4, С. 21]. Будь-яка програма регіонального/просторового планування має обов'язково доповнюватися програмою землекористування – лише таким чином можна досягти цілей, що становлять загальнодержавний інтерес.[4, С. 22].

Специфіка сталого територіального планування в Україні полягає в поєднанні проблем, що існували до початку російської агресії 2023 р., і проблеми, які виникнуть в наслідок цієї агресії.

Наслідки російської агресії є предметом окремого і тривалого дослідження, і, поки ця агресія триває, навіть приблизно не можна говорити про їх матеріальні обсяги. Проте, у площині просторового планування, наслідки агресії призведуть разом з втратами до відкриття «вікна можливостей» у площині сталого просторового планування перспективного розвитку територій та регіонів України. Мова йде про такі фактори, як:

- Втрати будівель житлового та нежитлового фонду в наслідок пошкоджень або повної руйнації;
- Руйнація транспортної інфраструктури (дороги, мости, шляхопроводи);
- Пошкодження об'єктів критичної інфраструктури (електро-, водо- та газопостачання);
- Переміщення значних контингентів міського населення у сільську місцевість, що посилює загальну тенденцію до руралізації міського населення, яка намітилась ще до початку російської агресії і посилилась під час епідемії COVID-19 протягом 2019 – 2022 рр.;
- Руйнація промислових підприємств, що були побудовані ще за радянських часів і не відповідали сучасним технологічним та екологічним нормам (їх економічна рентабельність була низькою, вони потребували державних дотацій до того ж значні їх обсяги вже давно не працювали).

Все це призведе до необхідності не тільки і не стільки відновлення, скільки модернізації у багатьох сферах економіки та суспільства України. Фундаментальною основою цієї модернізації є саме стале просторове планування, що має будуватись на європейських принципах та стандартах, що, в свою чергу, полегшить та прискорить європейську інтеграцію України.

Список використаних джерел

1. Павліха Н.В., Копач І.В. Європейська інтеграція інтересів щодо досягнення перспектив сталого просторового розвитку // Європейська інтеграція: досвід Польщі та України: кол. моногр. Луцьк – Люблін: «Drukarnia Kolor Lublin», 2013. С. 140 – 158.
2. Маруняк Є.О. Територіальне (просторове) планування: зміст, еволюція та основні сучасні напрями. Український географічний журнал. 2014, № 2. С. 22 – 31.
3. Мальчикова Д.С. Планування території регіону: суспільно-географічна концептуалізація // Український географічний журнал. 2012, № 1. С. 23 – 29.
4. Збірник «Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи». В.С. Куйбіда, В.А. Негода, В.В. Толкованов. – Київ, Видавництво «Крамар», 2009. 170 с.
5. Glossary of Environmental Terms for Urban and Regional Planners. W. Hulsmann, B. Locher, G. Schablitzki, J. Werner. Druckerei Fritz Perthel GmbH, Berlin, 1995. – 66 p.
6. EU Compendium of Spatial Planning Systems and Policies. Luxembourg. The Office for Official Publications of European Communities. 1997. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://commin.org/upload/Glossaries/European_Glossary/EU_compendium_No_28_of_1997.pdf

candidate of political sciences **Semko Vadym Leonidovych**,
Associate Professor of the Department of Political Sciences and Law
Kyiv National University construction and architecture

SUSTAINABLE TERRITORIAL AND SPATIAL PLANNING IN THE CONTEXT OF THE RECOVERY OF UKRAINE - DEFINITIONS, PRINCIPLES, CRITERIA AND TASKS

The article is devoted to the issue of verification of the conceptual and categorical base of sustainable territorial and spatial planning in Ukraine in accordance with the European practice of long-term, systemic and perspective planning of the living space of society. The justified inevitability of the final integration of Ukraine into the Euro-Atlantic space after the repulsion of Russian aggression and the objective necessity of transition to European standards. The main problems of spatial development in Ukraine and directions for improvement of national territorial planning, formed on the eve of Russian aggression in February 2022, are listed. The formulated problem of the uncertainty of the conceptual and categorical apparatus of spatial planning in Ukraine, which consists in the fact that the concepts of «territorial planning», «territory planning», «regional planning», «district planning», «city planning», etc. are often intertwined, duplicate or replace one another one that is not quite correct. In some cases, they are used as synonyms, in others, on the contrary, in incompatible meanings that cannot be combined into a single system. There is a well-founded need to develop theoretical-methodological and methodical principles of territory planning, which requires, first of all, certain conceptual-terminological and conceptual certainty. The condition for its achievement is the balanced consideration, on the one hand, of not only European standards, but also European experience in the field of spatial planning, and on the other, general and regional spatial specifics of Ukraine. The main principles of long-term territorial and spatial planning developed in European practice are defined. The proposed concepts and terms are fixed in the official documents of the European Union and reflect the current aspects of sustainable spatial planning. Particular attention is paid to the parameters of sustainable spatial planning, which should be guided by the planning of the living space of a European-style society. The fundamental goals of sustainable spatial planning are given, which include: balanced socio-economic development of regions; improving the quality of life; responsible management of natural resources and environmental protection; rational land use. The conclusions substantiate the possibility of transforming the

destructive consequences of Russian aggression into the possibility of comprehensive modernization of Ukraine's living space based on European principles of sustainable spatial planning, which, in turn, will facilitate and accelerate Ukraine's integration into the European Community.

Keywords: space; territory; planning; development; environment; regions.

REFERENCES

1. Pavlikha N.V., Kopach I.V. Yevropeiska intehtatsiia interesiv shchodo dosiahnennia perspektyv staloho prostorovoho rozvytku // Yevropeiska intehtatsiia: dosvid polshchi ta Ukrainy: kol. monohr. Luts'k – Liublin: «Drukarnia Kolor Lublin», 2013. S. 140 – 158. {in Ukrainian}
2. Maruniak Ye.O. Terytorialne (prostoro)ve planuvannia: zmist, evoliutsiia ta osnovni suchasni napriamy. Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal. 2014, № 2. S. 22 – 31. {in Ukrainian}
3. Malchykova D.S. Planuvannia terytorii rehionu: suspilno-heohrafichna kontseptualizatsiia // Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal. 2012, № 1. S. 23 – 29. {in Ukrainian}
4. Zbirnyk «Rehionalnyi rozvytok ta prostoro)ve planuvannia terytorii: dosvid Ukrainy ta inshykh derzhav-chleniv Rady Yevropy». V.S. Kuibida, V.A. Nehoda, V.V. Tolkovanov. – Kyiv, Vydavnytstvo «Kramar», 2009. 170 s. {in Ukrainian}
5. Glossary of Environmental Terms for Urban and Regional Planners. W. Hulsman, B. Locher, G. Schablitzki, J. Werner. Druckerei Fritz Perthel GmbH, Berlin, 1995. – 66 p. {in English}
6. EU Compendium of Spatial Planning Systems and Policies. Luxembourg. the Office for Official Publications of European Communities. 1997. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://commin.org/upload/Glossaries/European_Glossary/EU_compendium_No_28_of_1997.pdf {in English}